

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH VA XORIJIY INVESTITSİYALAR OQIMINI FAOLLASHTIRISH YO'LLARI

Ravshanova Laylo Ilhom qizi

layloravshanova77@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22155153>

Bugungi globallashuv sharoitida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) milliy iqtisodiyotga kapital, zamonaviy texnologiyalar, boshqaruv tajribasi va xalqaro bozorlar bilan integratsiya imkoniyatlarini olib kiruvchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli rivojlanayotgan davlatlarda investitsiya jozibadorligini oshirish va xorijiy investorlar uchun barqaror biznes muhitini yaratish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Investitsiya jozibadorligi mamlakatdagi makroiqtisodiy barqarorlik, huquqiy himoya, soliq va bojxona tartiblari, infratuzilma, mehnat resurslari sifati, bozor hajmi va davlat boshqaruvi samaradorligining umumiy natijasi sifatida shakllanadi. Ilmiy tadqiqotlarda ham qulay investitsiya muhiti, bozor islohotlari, malakali mehnat va rivojlangan infratuzilma xorijiy kapitalni jalb qilishda muhim ekani ko'rsatilgan.

O'zbekiston mustaqilligining dastlabki davrlariga bag'ishlangan tadqiqotlarda valyuta konvertatsiyasi, shaffoflik va prognozlikning yetishmasligi, moliya sektoridagi yuqori tartibga solish hamda ayrim strategik tarmoqlardagi cheklovlar investorlar uchun muhim to'siqlar sifatida qayd etilgan. Keyingi yillarda esa valyuta va savdo rejimini liberallashtirish, soliq yukini kamaytirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish va investorlar bilan institutsional muloqotni kuchaytirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirildi.

Jahon bankining World Development Indicators bazasidagi xalqaro taqqoslanadigan to'lov balansi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonga sof TTXI oqimi 2019-yilda qariyb 2,32 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2020-yilda 1,73 mlrd dollargacha pasaygan. Keyingi yillarda ko'rsatkich 2021-yilda 2,28 mlrd, 2022-yilda 2,66 mlrd, 2023-yilda 2,16 mlrd va 2024-yilda 2,97 mlrd dollarni tashkil etdi. 2025-yilda esa sof TTXI oqimi qariyb 4,40 mlrd AQSh dollariga yetdi. Bu 2024-yilga nisbatan qariyb 47,9 foizlik o'sishni anglatadi.

Bundan tashqari, O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash jarayonida xorijiy investorlar uchun huquqiy va institutsional kafolatlarning mustahkamlanishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro tadqiqotlarda davlat boshqaruvi sifati, mulk huquqining himoyalanganligi va korrupsiyani nazorat qilish TTXI oqimiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. O'zbekiston bo'yicha 2012–2023-yillar ma'lumotlarini tahlil qilgan tadqiqot ham hukumat yaxlitligi, mulk huquqi va institutsional sifat ko'rsatkichlari bilan xorijiy investitsiyalar o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Shu jihatdan, amalga oshirilayotgan islohotlarning izchilligi va investorlar uchun barqaror huquqiy muhitning shakllantirilishi kelgusida xorijiy kapital oqimining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, TTXI hajmining o'sishini faqat jalb qilingan kapital miqdori bilan baholash yetarli emas. Xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi yangi ishlab chiqarish quvvatlarining yaratilishi, eksport hajmining oshishi, zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi hamda yangi ish o'rinlari tashkil etilishi orqali namoyon bo'lishi lozim. Tadqiqotlar O'zbekistonda TTXIning bandlikka ijobiy ta'siri iqtisodiyotning xorijiy kapitalni samarali o'zlashtirish salohiyati, xususan, inson kapitali va moliya bozorining rivojlanganlik darajasiga ham bog'liqligini ko'rsatadi. Shu sababli investitsiya siyosatida TTXI hajmini ko'paytirish bilan

bir qatorda, uning sifat va natijadorlik ko'rsatkichlariga ham ustuvor e'tibor qaratish maqsadga muvofiq.

1-jadval

O'zbekistonga sof to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar dinamikasi

Yil	Sof TTXI, mlrd AQSh dollari	O'zgarish, %
2019	2,32	—
2020	1,73	-25,4
2021	2,28	31,8
2022	2,66	16,7
2023	2,16	-18,8
2024	2,97	37,5
2025	4,40	47,9

Manba: Jahon banki World Development Indicators ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

TTXI oqimining o'sishi investitsiya muhitidagi islohotlar bilan bir qatorda yirik investitsiya loyihalari, xalqaro kapital bozorlari holati, xomashyo narxлари va investor davlatlardagi iqtisodiy vaziyat kabi tashqi omillarga ham bog'liq. Shu sababli investitsiya jozibadorligi va TTXI o'rtasidagi bog'liqlikni baholashda faqat investitsiya hajmini emas, balki uning tarkibi, yo'nalishi va real iqtisodiy natijasini ham hisobga olish zarur.

O'zbekiston uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning muhim yo'nalishlaridan biri energetika, qayta tiklanuvchi energiya, sanoat, transport-logistika, raqamli iqtisodiyot va yuqori qo'shilgan qiymatli ishlab chiqarish sohalaridir. 2019–2024-yillardagi qayta tiklanuvchi energetika siyosatini tahlil qilgan tadqiqot O'zbekistonda quyosh va shamol energetikasi loyihalari qariyb 3 mlrd dollarlik xorijiy investitsiyalar bilan qo'llab-quvvatlanganini qayd etadi.

Raqamli transformatsiya ham investitsiya jozibadorligining yangi omillaridan biridir. Elektron hukumat xizmatlari, raqamli litsenziyalash va bojxona jarayonlari investorlarning vaqt va tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi. Rivojlanayotgan iqtisodiyot bo'yicha empirik tadqiqot raqamli transformatsiya shaffoflikni oshirish va biznes muhitini yaxshilash orqali TTXI oqimiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniqlagan.

O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni yanada faollashtirish uchun, birinchidan, investorlarga taalluqli huquqiy normalarning barqarorligi va prognoz qilinishini ta'minlash; ikkinchidan, investor huquqlarini himoya qilish va nizolarni tezkor hal etish mexanizmlarini kuchaytirish; uchinchidan, hududlarda energetika, transport va raqamli infratuzilmani yaxshilash zarur. O'zbekiston energetika sektoriga bag'ishlangan tadqiqot ham biznes muhiti, savdo ochiqligi, siyosiy barqarorlik, shaffoflik va infratuzilmani TTXIning jalb qilishning muhim omillari sifatida ko'rsatadi.

Shuningdek, investitsiya imtiyozlarini faqat jalb qilingan kapital hajmi bilan emas, balki yaratilgan ish o'rinlari, eksport, texnologiya transferi, mahalliy yetkazib beruvchilar bilan kooperatsiya va energiya samaradorligi kabi natijaviy mezonlar bilan bog'lash maqsadga muvofiq. Bu TTXI hajmini oshirishdan tashqari, uning iqtisodiyotga sifatli ta'sirini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda investitsiya jozibadorligini oshirish xorijiy kapital oqimini faollashtirishning muhim shartidir. 2024–2025-yillarda sof TTXI oqimining sezilarli o'sishi mamlakat investitsion faolligi kuchayganini ko'rsatadi. Kelgusida huquqiy prognozlilik, raqobat muhiti, raqamli davlat xizmatlari, hududiy infratuzilma va investorlarni keyingi qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish orqali xorijiy investitsiyalarning nafaqat hajmini, balki texnologik va ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini ham oshirish mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. World Bank. World Development Indicators: Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$), Uzbekistan. 2019–2025.
2. Deichmann J., Eshghi A., Haughton D., Sayek S., Teebagy N. Foreign Direct Investment in the Eurasian Transition States. Eastern European Economics, 2003.
3. Burkhanov U., Maitah M., Amonov K. The Problems of Investment Climate in Uzbekistan. Review of European Studies, 2015.
4. Kim A. Challenges and opportunities for increasing foreign direct investment in Central Asia: the case of energy in Uzbekistan. 2018.
5. Javokhir R., Parhah S., Gulshoda Q., Inomjon Q. Governing Renewable Energy Transitions in Uzbekistan: Strategies for Sustainable Growth in a Fossil-Fuel-Dependent Economy. 2025.
6. Mai H. Digital transformation as a catalyst for foreign direct investment: evidence from an emerging economy. Cogent Economics & Finance, 2025.
7. Kucharov A., Meshram J. Comparative Analysis of Indian Investment in Central Asia and Its Relevance for Uzbekistan. 2025.